

Veileder: Svangerskap og fødsel hos bonden

Veilederen er utarbeidet av Norges Bondelag. Formålet med veilederen er å gi en enkel oversikt over hvilke ytelser bonden har rett på ved svangerskap og fødsel.

Under svangerskapet kan du ha rett på svangerskapspengene fra NAV dersom arbeidet eller forholdet på arbeidsplassen medfører risiko for skade på fosteret. I forbindelse med fødsel kan både mor og far rett på foreldrepenger fra NAV.

Reglene om foreldrepenger og svangerskapspengene følger av Folketrygdloven av 28.02.1997 nr. 19 med tilhørende rundskriv. Informasjon om ytelsene, samt søknadsskjemaer, finner man på NAV sin hjemmeside: www.nav.no

Både ved mottagelse av svangerskapspengene og foreldrepenger kan bonden ha rett på avløsertilskudd etter «Forskrift om tilskot til avløsning ved sykdom og fødsel mv». Ytelsen forvaltes av Landbruksdirektoratet. Informasjon finner du på www.landbruksdirektoratet.no Det man mottar fra NAV kommer til fratrukk i avløsertilskuddet.

Svangerskapspengene

Når har jeg rett på svangerskapspengene?

Er du gravid og arbeidet, eller forhold på arbeidsplassen, medfører risiko for skade på fosteret, kan du ha rett på svangerskapspengene. Dette kan f.eks. være aktuelt dersom du jobber med store dyr, har tungt fysisk krevende arbeid mv.

For å ha rett på svangerskapspengene må du oppfylle følgende vilkår:

- Du må være medlem av folketrygden, dvs. bosatt eller arbeide i Norge.
- Du må ha vært i arbeid i minst 4 uker før uttak av svangerskapspengene.
- Du må ha et inntektsgrunnlag som på årsbasis må utgjøre minimum ½ ganger grunnbeløpet (G).
- Arbeidet, eller forhold på arbeidsplassen, må medføre risiko for skade på fosteret.
- Det må ikke være mulig med omplassering/tilrettelegging til annet arbeid. Som selvstendig næringsdrivende er det du som selv må vurdere om omplassering/tilrettelegging er mulig slik at den risikofylte situasjonen opphører.

Svangerskapspengene løper fra første dag du må slutte arbeidet frem til 3 uker før termin. Det er først etter at den medisinske risikovurderingen er tatt, og en tilrettelegging ikke lar seg gjøre, at retten til svangerskapspengene oppstår. Er det tilstrekkelig at du reduserer arbeidstiden, ytes det graderte svangerskapspengene.

G = grunnbeløpet i folketrygden og justeres 1. mai årlig. 1 G tilsvarer 96 883 kr i 2018/19.

Er årsaken til at du ikke kan jobbe under svangerskapet egen sykdom, søker du om sykepenger. Se vår veileder «Sykepenger».

Risikofaktorer

For selvstendig næringsdrivende må det tas utgangspunkt i de samme risikofaktorer som arbeidstaker er beskyttet mot i lov eller forskrift. Eks. arbeidsmiljøloven.

Eksempler på risikofaktorer for bønder er fare for spark fra store dyr, fysisk krevende/tungt arbeid, vibrering ved traktorkjøring eller andre maskiner, utsettelse for kjemikaler (eks. plantevernmidler).

Risikofaktorene må dokumenteres både av deg selv og svangerskapskontrollen. Du må beskrive forhold ved arbeidssituasjonen som innebærer risiko for fosteret. I tillegg skal lege/jordmor foreta en medisinsk vurdering av om arbeidet er risikofyllt for fosteret.

Hvor mye får jeg utbetalt?

Svangerskapspengene beregnes på samme måte som sykepenger og foreldrepenger. Se mer nedenfor under «Foreldrepenger».

Som hovedregel er det din pensjonsgivende inntekt for de 3 siste årene som ligger til grunn ved fastsettelse av inntektstapet. Er du arbeidstaker, frilanser, eller selvstendig næringsdrivende med en kombinasjon av disse inntektene er det andre beregningsregler.

Svangerskapspengene tilstås fra første dag (ingen ventetid) og du får dekket 100 % av inntektstapet oppad begrenset til 6 G.

Bonde med flere arbeidsforhold

Er du deltidssonde, med arbeid utenfor gården, og vilkårene for svangerskapspengene kun er oppfylt for gårdsarbeidet, graderes svangerskapspengene. Du får da svangerskapspengene for så stor del, både i tid og inntekt, som denne stillingen utgjør i forhold til din samlede arbeidstid og inntekt.

Svangerskapspengene er også her begrenset til 6 G. Det vil si 6 G fordelt prosentvis i forhold til de forskjellige stillingene.

Hvordan søker jeg om svangerskapspengene?

Du søker om svangerskapspengene på NAV sin hjemmeside:

<https://www.nav.no/no/Person/Familie/Relatert+informasjon/svangerskapspengene>

Du fyller ut skjemaet «Krav om svangerskapspengene til selvstendig næringsdrivende og frilanser» sammen med lege eller jordmor.

I tillegg sender du inn skjemaet «Inntektsopplysninger for selvstendig næringsdrivende/frilanser».

Foreldrepenger

Når har du rett på foreldrepenger?

Du har rett på foreldrepenger ved fødsel og adopsjon av barn under 15 år dersom:

- Du er medlem av folketrygden (dvs. du er bosatt eller arbeider i Norge)
- Du har hatt pensjonsgivende inntekt i minst 6 av de siste 10 månedene før du starter uttak av foreldrepenger (vært i arbeid, selvstendig næringsdrivende, frilanser eller mottatt en av disse ytelsene fra NAV: sykepenger, foreldre- og svangerskapsenger, arbeidsavklaringspenger, dagpenger, omsorgspleie- eller opplæringspenger ved sykt barn).
- Du har minimum pensjonsgivende inntekt på ½ ganger grunnbeløpet (G).

Oppfyller du ikke vilkårene for å motta foreldrepenger kan du ha rett på engangsstønad. Dette er en skattefri engangssum på kr. 83 140 pr 1.1.2019.

Hvor lenge varer permisjonen?

Du har valget mellom å ta ut foreldrepenger med full sats (100 %) eller redusert sats (80 %). Valget er bindende får både mor og far.

- Ved full sats (100 %) er permisjonen 49 uker.
- Ved redusert sats (80 %) er permisjonen 59 uker.

3 av foreldrepengerukene må tas ut før termin, og bortfaller delvis/i sin helhet ved fødsel før termin. Stønadsperioden etter fødsel er 46 uker (100 %)/56 uker (80 %).

Får dere tvillinger/adopterer to barn samtidig får dere 17 uker ekstra (100 %)/21 uker (80 %).

Uttak av foreldrepenger kan tidligst påbegynnes 12 uker før termin. Mor kan senest påbegynne uttaket 3 uker før termin.

Foreldrepenger må senest tas ut innen 3 år etter fødsel/omsorgsovertagelse. Foreldrepenger som ikke er tatt ut når stønadsperioden for nytt barn påbegynner bortfaller.

Fordeling av perioden mellom mor og far

Foreldrepengerperioden inndeles i mødrekvote, fedrekvote og felleskvote. Mødrekvoten er forbeholdt mor, og fedrekvoten er forbeholdt far. Felleskvoten kan fordeles fritt mellom foreldrene.

- Mødrekvoten = 15 uker (100 %), 19 uker (80 %). 6 av ukene må tas ut rett etter fødsel. Mor får i tillegg 3 uker før termin.
- Fedrekvoten = 15 uker (100 %), 19 uker (80 %). Fedre har i tillegg rett til 2 uker omsorgspermisjon til å bistå mor i forbindelse med fødsel. Disse reglene følger av arbeidsmiljøloven, og utløser ikke rett til stønad fra arbeidsgiver eller fra NAV, men kan være regulert i tariffavtale. Far kan ha rett til avløsertillegg.
- Felleskvoten: 16 uker (100 %) og 18 uker (80%). Felleskvoten er lenger hvis dere får tvillinger.

Dersom far skal benytte seg av felleskvoten stilles det krav til mors aktivitet. Som hovedregel kreves det at mor må tilbake til jobb eller heltidsutdanning.

Oppfyller kun mor vilkårene for foreldrepenger får mor hele foreldrepengerperioden, inkludert fedrekvoten. Oppfyller kun far vilkårene for foreldrepenger får far hele foreldrepengerperioden, unntatt de 9 ukene som er satt av til mor rett før og etter fødsel.

Det kan gis dispensasjon fra mødre- eller fedrekvoten ved sykdom og skade m.m. Det gis ikke dispensasjon begrunnet i praktiske eller økonomiske årsaker.

Gradert uttak av foreldrepenger

Du har mulighet til å kombinere uttak av foreldrepengene med arbeid. Jobber du delvis blir foreldrepengene redusert etter hvor mye du jobber, samtidig blir foreldrepengeperioden forlenget. Deltar du i drifta på gården i foreldrepengeperioden må du søke gradert uttak. Du vil da også være omfattet av eventuelle forsikringsordninger.

Dere kan velge om dere ønsker å ta ut gradert uttak samtidig.

Utsettelse av uttak

Du har også mulighet å jobbe heltid og utsette foreldrepengeperioden. Foreldrepengeperioden kan også utsettes ved lovbestemt ferie, dersom barnet er innlagt på helseinstitusjon eller dersom du på grunn av sykdom eller skade er avhengig av andre for å ta seg av barnet.

Utsettelse av uttak kan være aktuelt i hektiske perioder på gården, eks. onner, lamming m.m.

Hvor mye får vi utbetalt?

Foreldrepenger blir beregnet på samme måte som sykepenger og svangerskapspenger. Du får dekket inntektstapet ditt oppad begrenset til 6 G.

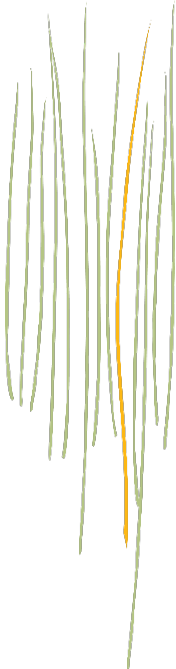
Er du heltidsbonde som kun har inntekt som selvstendig næringsdrivende, skal som hovedregel gjennomsnittet av din pensjonsgivende inntekt (personinntekten) for de 3 siste årene som er ferdig lignet legges til grunn. Kapitalinntekt (f.eks. fra utleie av melkekvote, forpaktning o.l.) inngår ikke i din pensjonsgivende inntekt og påvirker ikke hva du får utbetalt i foreldrepenger.

Ved varig endring av virksomheten eller arbeidssituasjonen i 3-årsperioden fastsettes foreldrepengegrunnlaget ved skjønn. Skjønnsfastsettelse kan være aktuelt for nyoppstartede bønder, ved ny fordeling av inntekt mellom ektefeller som driver virksomhet sammen, og ved store endringer i gårdsdrifta, for eksempel ved større investeringer. Dårlig kornavling noen år, eller svingende priser, kan på den annen side ikke anses å være en varig endring av arbeidssituasjonen eller virksomheten.

NAV vil bl.a. kunne vektlegge følgende ved skjønnsfastsettelsen:

- Oversikt over innbetalt forskuddsskatt. For nye næringsdrivende vil det derfor være viktig at man innbetaler forskuddsskatt.
- Ligning som enda ikke er utlagt.
- Oppgave fra regnskapsfører/revisor med opplysninger om pensjonsgivende årsinntekt.
- Budsjett for innebærende år/neste år for nystartet virksomhet.

For nyoppstartede bønder kan det også være relevant å se på tidligere eiers netto næringsinntekt fra gården. Budsjetter/statistikker over tilsvarende produksjon i nærmiljøet vil til en viss grad kunne vektlegges.

Er du **deltidsbonde** som både er selvstendig næringsdrivende og arbeidstaker skal foreldrepengene berignes ut fra begge inntekter. Arbeidsinntekten ligger i bunnen og vil alltid bli kompensert opp til 6 G. Arbeidsinntekten finner man vanligvis ved å se på gjennomsnittet av inntekten din for de 3 siste månedene før uttak av foreldrepenger. Ved lavere arbeidsinntekt enn 6 G, vil man få dekket næringsinntekten opp til samlet 6 G.

Søknad om foreldrepenger

Når du søker om foreldrepenger fyller du ut digital søknad på NAV sin hjemmeside: www.nav.no

Selvstendig næringsdrivende må sende inn egen dokumentasjon på inntekt for de siste 10 månedene. Er du arbeidstaker må arbeidsgiver sende inn inntektsmelding til NAV.

Selvstendig næringsdrivende må i tillegg sende inn teminbekreftelse skrevet av lege/jordmor.

Mor kan tidligst søke om foreldrepenger 6 uker før termin. Far kan tidligst søke når barnet er født. Det er mulig å legge inn perioder med utsettelse og gradert uttak i den digitale søknaden. Det kan også søkes om gradert uttak og utsettelse av uttak etter at barnet er født.

Avløsertilskudd

Når har jeg rett på avløsertilskudd?

Du kan ha rett til avløsertilskudd dersom du er gravid og mottar svangerskapsenger eller om du mottar foreldrepenger/engangsstønning ved fødsel. Far kan i tillegg få tilskudd for inntil 14 dager i forbindelse med fødsel dersom han bor sammen med mor til barnet, og det ikke ytes tilskudd til avløsning av mor for disse dagene. Avløsning må finne sted i perioden 14 dager før fødsel til 14 dager etter at mor har kommet hjem fra sykehuset.

For å motta avløsertilskudd må følgende vilkår være oppfylt:

- Er du deltaker i foretak registret som ANS/DA eller ektefelle av innehaver av ENK er det krav om at du har minimum *gjennomsnittlig* næringsinntekt på ½ G fra foretaket for de to siste inntektsårene. Er du innehaver av ENK er det kun krav om at du har hatt næringsinntekt fra foretaket i denne perioden. Er du ny nyoppstartet bonde og enda ikke fått skatteoppgjør for de to første årene etter oppstart, kreves det at du kan vise til at foretaket er egnet til å gå med overskudd over tid.
- Foretaket må være registrert i Enhetsregisteret og drive vanlig «jordbruksproduksjon. Produksjonen må være av en viss størrelse.
- Avløseren må være over 15 år, og kan ikke være ektefelle eller samboer med en som har næringsinntekt fra foretaket.

Et driftsfellesskap anses som et foretak i forhold til disse bestemmelsene. Dette gjelder bl.a. samdrifter. Det gis kun ett tilskudd per foretak (driftsfellesskap) for samme periode. Den avløste som jobber i flere foretak får kun et tilskudd i samme periode.

Dersom vilkårene for å motta avløsertilskudd ikke er oppfylt, kan det søkes om dispensasjon. Ta kontakt med landbrukskontoret i din kommune.

Hvor mye får jeg utbetalt i avløsertilskudd?

Avløsertilskuddet vil aldri overstige dokumentert kostnader til avløser. For 2019 er maksimal dagsats satt til kr. 1 670.

Tilskuddet beregnes på grunnlag av dagsatser for 7-dagers uke. Det er fastsatt 5 nivåer for dagsatsen som fremkommer av tabell 9.2 og 9.3 i jordbruksavtalen. Nivået avhenger av foretakets produksjon.

Ved gradert uttak av svangerskaps- og foreldrepenger skal foretakets dagsats og den maksimale dagsatsen for tilskuddsordningen graderes tilsvarende ved beregningen av tilskuddet.

Lønn, foreldrepenger- og svangerskapspenge o.l. som du har mottatt for perioden som gir rett til avløsertilskudd, kommer til fratrukk. Det skal ikke gjøres fradrag for næringsinntekt. Inntekter til fradrag omregnes til beløp per dag, og trekkes fra maksimal dagsats (evt. gradert) for ordningen.

Svangerskaps- og foreldrepenger utbetales for fem dager per uke, og må omregnes til beløp per 7-dagers uke før de trekkes fra.

Kostnader til «avløsning»

Det er kun faktiske og dokumenterte kostnader til avløsning som dekkes.

Som avløsning regnes arbeidsoppgaver som det objektivt sett er vanlig at bonden selv utfører og som er tilknyttet den type produksjon som gir grunnlag for tilskuddet. For husdyrprodusenter og veksthusprodusenter dekkes kostnader gjennom hele året. For honningprodusenter og produsenter av planter på friland, dekkes kun kostnader i onnetiden.

Eksempler på utgifter som kan gi grunnlag for tilskudd: Fjøsstell og fôring av dyr, saueklipping, vedlikehold av driftsbygning (maling m.m.), klauvskjæring, rundballepressing, jordarbeid, spredning av husdyrgjødsel, beiterydding og frakt av dyr til og fra beite.

Eksempler på utgifter som ikke gir grunnlag for tilskudd: Utgifter til leie av maskiner eller til annet materiell som blir nyttet ved utføringen av arbeidet, utgifter til spesialiserte tjenester som f.eks. dyrlege, rørlegger, elektriker, bilmekaniker, regnskapsføring, rådgivning fra husdyrkontrollen, drektighets- eller husdyrkontroll.

Har innleid arbeidskraft med maskiner utført tjenester som dekkes av ordningen, eks. rundballepressing, bør fakturaen spesifiseres på maskinleie og arbeidskraft.

Søknad om avløsertilskudd

Fristen for å søke er ett år/365 dager, fra siste dagen det blir søkt tilskudd for. Det vil i de fleste saker si at søknadsfristen løper ut ett år etter siste dag i sykemeldingsperioden. Du søker elektronisk på Altinn: (<https://www.altinn.no/skjemaoversikt/landbruksdirektoratet/tilskudd-til-avlosning-av-jordbrukereved-sykdom-og-fodsel-mv/>)

Det er kommunen som fatter vedtak. Landbruksdirektoratet og fylkesmannen fatter vedtak om dispensasjon. Vedtak gjort av kommunen kan påklages til fylkesmannen. Vedtak gjort av Fylkesmannen kan påklages til Landbruksdirektoratet. Landbruksforvaltningen kan innhente opplysninger direkte fra skatteetaten.